

Феномен соціальної самореалізації особи

Життя кожної людини є складним і суперечливим процесом освоєння нею довкілля і розкриття власних потенцій та можливостей. Самореалізація – це внесення особою свого Я у навколишній світ, ствердження себе у останньому, втілення на практиці задатків і здібностей, які вона має, опредмечення своїх цілей і бажань. Середовище людського існування функціонує як комплекс зв'язків і відношень, що сприяє самореалізації індивіда або її стримує. І хоча особа завжди має право вибору умов свого буття і в багатьох ситуаціях своєю активністю суттєво впливає на них, в тому числі змінює, пристосовує до власних потреб та інтересів, доля об'єктивного є надзвичайно великою. Кожна людина – продукт своєї епохи з усіма її плюсами і мінусами. Вирватись за її межі можна лише на рівні свідомості, а в реальній дійсності завжди потрібно враховувати, незалежно від того, подобається це чи ні, існуючі об'єктивні обставини. Історія знає безліч прикладів, коли геніальні ідеї суттєво випереджали час, але не могли бути втілені на практиці в силу відсутності належного теоретичного обґрунтування та недосконалості експериментальної бази. Досить згадати Архімеда, Леонардо да Вінчі, Цюлковського та ін.

Самореалізація – складна, кропітка і водночас надзвичайно цікава робота, об'єктом і водночас суб'єктом якої виступаєш ти сам. Готувати людину до цього виду діяльності потрібно з дитинства, формуючи у неї розумну амбітність, повагу до себе і оточуючих, бажання досягти висот, отримувати перемоги і особливо вміння адекватно співвідносити суще і бажане. Не можна надіятись на повноцінну самореалізацію, якщо такі знання і вміння у індивіда відсутні. У кращому випадку доведеться мати справу з її сурогатом. По великому рахунку все, що ми робимо – у побуті, сфері професійної діяльності, під час відпочинку тощо – має особисту забарвленість, певною мірою розкриває наше Я. Незалежно від того – це речі, якими особа себе оточує, манера виконання професійних обов'язків, характер спілкування з рідними і близькими, ставлення

до подій, що відбуваються у суспільстві, міра співпереживання чужого горя чи ще щось інше. Судити про конкретну людину можна на основі різних параметрів – освіти, світогляду, обсягу знань, якими вона володіє, політичних уподобань, матеріального статку тощо. Та найповніше про неї «говорять» її особисті досягнення – все те, чого вона добилась у житті сама. Соціологічний термін – «соціальний статус» вдало фіксує цей момент. Якщо виходити з того, що статуси бувають двох видів – отримані і набуті, то перші (соціальне походження, етнічна приналежність, успадковані титули, наслідуване багатство та ін.) дуже мало пов'язані з самореалізацією. Проявляється вона максимально повно в набутих соціальних статусах. В контексті теми нашої розмови краще використовувати поняття «особистий статус». Останній завжди є складним результатом взаємодії чинників зовнішнього і внутрішнього характеру в життєдіяльності особи. Не можна розраховувати на високий статус за умов бідного духовного світу, обмеженості у знаннях і прогресуючої особистої лінії.

Серед чинників, вплив яких на самореалізацію є суттєво значимим, особливе місце займають свобода, досвід і воля. Свобода належить до найважливіших параметрів людського буття, є його фундаментальною цінністю. Її різноманітні прояви – політична, економічна, правова, гносеологічна та ін. – втілення конкретних можливостей розкриття людиною власних задатків і здібностей, самовдосконалення, продукування матеріальних і духовних цінностей, що допомагають індивіду і соціуму робити черговий крок на шляху прогресу. Відома теза про те, що вільний розвиток кожного є умовою вільного розвитку всіх, повністю справедлива і дуже актуальна у даному контексті. Будь-яка боротьба за свободу – це стремління досягти умов, при яких суб'єкт може самореалізувати себе так, як він того бажає. У свободі унікальним чином взаємопов'язані зовнішнє і внутрішнє людського буття, індивідуальне і колективне, об'єктивна даність і суб'єктивні бажання. Це одна з базових засад самореалізації.

Досвід належить до ряду тих унікальних надбань, буттєвість яких передбачає формування у суспільстві – на мікро та макрорівнях його буття –

ефективного механізму його передачі від одних суб'єктів до інших. Це завжди має процесуальний характер. Тут взаємодіють дві сторони – той, хто має досвід і хоче його передати, і той, хто зацікавлений у досвіді і бажає ним оволодіти, його здобути. Момент взаємної, зацікавленості є надто важливим. Без нього ефективність засвоєння досвіду різко падає, а сам він поступово згасає, нерідко і зникає, губиться у пліні часу, не залишаючи жодного шансу на своє відродження. Сам процес «передача-оволодіння» досвідом – не просто взаємодія двох суб'єктів, а їх взаємоспрямована активність, що дозволяє одному зануритись у досвід іншого і в такий спосіб зробити його своїм. Навіть у тих випадках, коли суб'єкт набуває власний досвід шляхом особистих помилок, не приймаючи до уваги знання і досвід інших, він робить це шляхом взаємодії з полем досвіду тих, хто його оточує. Життя кожного індивіда, як і функціонування суспільства в цілому, – це процес функціонування знань і досвіду на засадах спадковості та діалектичного заперечення. Історико-філософська думка повинна була пройти великий відрізок шляху, щоб підняти до рівня, коли стане можливим розуміння досвіду у його антропологічних вимірах. Це дозволило розглядати досвід як особливу форму освоєння суб'єктом світу і водночас внесення у цей світ власних інтенцій, збагачення його своїми знаннями, вміннями, емоціями. Досвід, з одного боку, – це акумуляція людських надбань, накопичених впродовж життя, а з другого – канал їх імплементації в об'єктивній дійсності, втілення в структури практики. Разом з іншими компонентами культури він забезпечує сталий і спадковий зв'язок між суб'єктами, дозволяє зберігати цілісність історичного поступу соціуму.

Людині вкрай важко досягти будь-чого у житті, якщо вона має низький вольовий потенціал. Воля – це здатність переборювати існуючі труднощі. Індивід не отримує її від народження, а формує впродовж всього життя. Наявність волі – одна з умов досягнення особою бажаного. При цьому варто пам'ятати, що індивід своєю поведінкою вторгається, час від часу грубо і безпідставно, в життєве поле інших людей, нерідко калічить їх фізично,

духовно і морально. Тому так важливо не лише сформувати у суб'єкта сильний вольовий потенціал, а й навчити керувати ним, йти, якщо це потрібно, на самообмеження у бажаннях, прагненнях, діях. Потрібно вміти залишатись людиною у самих складних ситуаціях. Володіти власною волею – справа нелегка. Але лише досягнувши такого стану, індивід у змозі контролювати себе у самих складних життєвих ситуаціях, мобілізувати сили у потрібний момент, підпорядковувати другорядне головному, досягати бажаного.